

Sygn. akt II CSK 595/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 listopada 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Bogumiła Ustjanicz (sprawozdawca)

SSN Karol Weitz

w sprawie z powództwa V. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w G. przeciwko [...]Towarzystwu Ubezpieczeń "[...]" Spółce Akcyjnej w S. o zapłatę, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 8 listopada 2018 r., skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 1 lutego 2017 r., sygn. akt I ACa [...]/16,

uchyla zaskarżony wyrok w zakresie oddalającym powództwo w pozostałej części i orzekającym o kosztach procesu (pkt II a i b), oddalającym apelację powoda w całości (pkt IV) i orzekającym o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt V i VI) i w tej części przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Powódka domagała się zasądzenia od pozwanej kwoty 238 040,67 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 24 grudnia 2014 r., która obejmowała kwoty: 220 199,67 zł wypłaconą poszkodowanemu B.H., 12 513 zł tytułem poniesionej opłaty sądowej od sprzeciwu od wyroku zaocznego i 5 238 zł opłaty sądowej od zażalenia na postanowienie oddalające wniosek o zawieszenie rygoru natychmiastowej wykonalności.

Wyrokiem z dnia 16 marca 2016 r. Sąd Okręgowy w P. zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 125 393,25 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 7 stycznia 2015 r., a w pozostałym zakresie powództwo oddalił. Z dokonanych przez ten Sąd ustaleń faktycznych wynika, że strony łączyła umowa ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej lub użytkowania mienia zawarta na okres od dnia 10 października 2001 r. do dnia 9 października 2002 r., której postanowienia były objęte ogólnymi warunkami ubezpieczenia o symbolu OC/OW001/b/0101 (dalej: „o.w.u”). Strony rozszerzyły zakres ubezpieczenia przez włączenie ryzyka OC pracodawcy za wypadki przy pracy (klauzula 004) i o szkody w mieniu lub na osobie powstałe po przekazaniu przedmiotu wykonanej pracy lub usługi w użytkowanie odbiorcy, wynikłe z jej wadliwego wykonania przez osoby objęte ubezpieczeniem, niezależnie od źródła obowiązku odszkodowawczego (czyny niedozwolone, niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania) - klauzula 008. Z postanowienia § 2 ust. 1 owu wynikało, że strony umowy ubezpieczenia mogą ustalić jej treść w sposób odbiegający od postanowień ogólnych warunków przez zastosowanie klauzul wyszczególnionych w załączniku do ogólnych warunków, w tym oznaczone symbolami 004 i 008. Indywidualny zakres ubezpieczenia był ustalany się w oparciu o przyjęte klauzule. Następna umowa została zawarta w dniu 17 października 2002 r. na okres od 10 października 2002 r. do 9 października 2003 r., a jej treść obejmującą ogólne warunki ubezpieczenia o symbolu HI/D/U/OC/OW001/b/0203 potwierdzono polisą nr 003000018223 przez wznowienie poprzedniej polisy. Zakres tej umowy został także rozszerzony klauzulami 004 i 008. Anekssem nr 1

z dnia 21 października 2002 r. strony ustaliły wysokość franszyzy redukcyjnej dla klauzuli 008 na 10% wysokości odszkodowania nie mniej niż 500 zł.

Przedmiotem ubezpieczenia była odpowiedzialność cywilna osób objętych ubezpieczeniem za szkody na osobie lub w mieniu wyrządzone osobom trzecim w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej, użytkowaniem mienia oraz wprowadzeniem produktu do obrotu (odpowiedzialność za produkt), w tym szkody wyrządzone wskutek rażącego niedbalstwa, w zakresie ryzyk określonych w umowie ubezpieczenia, powstałe w czasie trwania odpowiedzialności ubezpieczyciela, bez względu na czas zgłoszenia roszczeń przez osoby poszkodowane (§ 5 ust. 1 i 2). Zgodnie z § 8 ust. 2 pkt 1 i 2 o.w.u., z zakresu ubezpieczenia wyłączone były szkody w rzeczy wprowadzonej do obrotu, przedmiocie pracy albo usługi wykonanej przez osoby objęte ubezpieczeniem, pokrywane na podstawie gwarancji lub rękojmi za wady. Wypłata odszkodowania następowała według zasad odpowiedzialności cywilnej ubezpieczyciela (§ 29 ust. 1), który zobowiązał się także do pokrycia niezbędnych kosztów obrony sądowej w sporze prowadzonym na polecenie ubezpieczyciela lub za jego zgodą. Odpowiedzialność została rozszerzona klauzulami 004 i 008.

W dniach 5 i 17 września 2002 r. powódka dostarczyła B. H., prowadzącemu działalność gospodarczą pod nazwą PHU „[...]”, dwa podesty wiszące [...] o długości 8 m każdy. Zapłata za nie nastąpiła na podstawie faktury wystawionej przez powódkę w dniu 25 listopada 2002 r. Następnie B.H. kupił od powódki w dniu 2 grudnia 2002 r. dwa dodatkowe moduły po 3 m każdy, wydłużające wcześniej nabyte podesty. Wprowadzenie na rynek tych pomostów miało miejsce w 1996 r., po zatwierdzeniu przez Urząd Dozoru Technicznego dokumentacji ich dotyczącej. Nabywca wykorzystywał je w ramach prowadzonych prac ociepleniowych budynków mieszkalnych. W dniu 17 marca 2003 r. doszło do wypadku w następstwie awarii i uszkodzenia wiszącego podestu w toku prowadzonych prac. Pracownicy B.H. przebywający na podeście spadli z wysokości ósmego piętra, a na nich, w następstwie zerwania mocowań rusztowania, spadły części podestu. Dwóch pracowników poniosło śmierć, a dwóch kolejnych doznało uszczerbków na zdrowiu.

Wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 23 grudnia 2014 r. zasądzono na rzecz B.H. od powódki kwotę 125 393,55 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 16 marca 2006 r., a w pozostałym zakresie powództwo zostało oddalone. Na zasądzoną sumę składała się kwota 66 700 zł tytułem odszkodowania obejmującego obniżenie dochodów spowodowane koniecznością wynajmowania przez B.H. tradycyjnych rusztowań oraz kwota 100 491,40 zł będąca równoważnością dwóch podestów. Obniżenie ustalonego odszkodowania do zasądzonej kwoty było spowodowane przyjęciem przyczynienia się B.H. w ¼ części do powstania szkody. Pozwana występowała w tej sprawie w charakterze interwenienta ubocznego po stronie powódki. Do zapłaty przez powódkę zasądzonych należności doszło w dniach 14 stycznia 2015 r., 2 lutego 2015 r. i 9 lutego 2015 r. Łącznie powódka zapłaciła kwotę 220 199,67 zł.

Sąd Okręgowy uznał, że wniesienie przez powódkę pozwu w dniu 8 września 2015 r. mieściło się w terminie przewidzianym w art. 819 § 1 i 2 k.c., przy uwzględnieniu tego, że powinna dokonać tej czynności przed upływem trzech lat od dnia 23 grudnia 2014 r. Nie podzielił stanowiska pozwanej, że strony w zawartej umowie wyłączyły z ochrony ubezpieczeniowej szkody obejmujące wartość zniszczonych pomostów. Postanowienie § 8 ust. 2 pkt 1 o.w.u. należało odczytywać nie tyle łącznie z § 5, co w kontekście § 2 ust. 1 i wziąć pod uwagę przede wszystkim treść indywidualnej polisy, z której wynika wyłączenie zastosowania § 8 ust. 2 o.w.u. Zwrócił uwagę na to, że wykorzystany przez pozwaną wzorzec umowy nie był sformułowany jednoznacznie i w sposób zrozumiały. Podkreślił, że wyłączenie odpowiedzialności, na które powoływała się pozwana, zostało wprowadzone do umowy ubezpieczenia zawartej w dniu 17 października 2002 r. na okres od 10 października 2002 r., a zatem już po wprowadzeniu do obrotu rzeczy objętych ubezpieczeniem, co nastąpiło w okresie obowiązywania poprzedniej umowy, której integralną częścią były ogólne warunki oznaczone HI/D/OC/OW001/b/0101, niezawierające tego wyłączenia. Poniesione przez powódkę opłaty sądowe nie podlegały zwrotowi przez pozwaną, bo nie były kosztami celowej obrony. Nie była także objęta umową odpowiedzialność pozwanej za odsetki zasądzone wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 23 grudnia 2014 r.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny zmienił wyrok Sądu Okręgowego przez obniżenie zasądzonej kwoty do kwoty 105 066,89 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 7 stycznia 2015 r., oddalił powództwo w pozostałej części i oddalił apelację pozwanej w pozostałej części, a w całości apelację powódki. Wskazał, że powód poniósł odpowiedzialność cywilną wobec B.H. za zaprojektowanie, wyprodukowanie i wprowadzenie do obrotu (sprzedaż) produktu, który nie spełniał wymagań bezpieczeństwa, w wyniku czego doszło do zniszczenia go i powstania szkody obejmującej wartość zniszczonych pomostów i utraconych korzyści nabywcy. Z uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 23 grudnia 2014 r. wynika, że wprowadzenie pomostu [...] do obrotu nastąpiło w 1996 r., a odpowiedzialność powódki wyczerpała przesłanki przewidziane w art. 415 k.c., jak i art. 449¹ k.c. Ta odpowiedzialność była także przedmiotem ubezpieczenia.

Strony łączyła umowa ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej. Podstawę odpowiedzialności pozwanej stanowił art. 471 k.c. Dla ustalenia treści tego stosunku prawnego istotne były ogólne warunki ubezpieczenia odpowiedzialności z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej lub użytkowania mienia oznaczone numerem 0203, obowiązujące w dacie wystąpienia szkody (§ 5 ust. 2 o.w.u.), czyli uszkodzenia pomostu, niezależnie od daty wprowadzenia go do obrotu. Zaznaczył, że tekst OWU nr 0101 był istotnym dla sprawy w zakresie, w jakim był zgodny z OWU nr 2203, inna jest jedynie numeracja postanowień. Stosownie do § 8 ust. 2 pkt 4 O.W.U., odpowiedzialność ubezpieczyciela za szkodę wyrządzoną przez rzecz jest wyłączona tylko w przypadku rzeczy nieatestowanej.

Zakres odpowiedzialności za szkodę był istotą sporu. Z postanowienia § 5 ust. 1 o.w.u. wynika, że przedmiotem ubezpieczenia jest odpowiedzialność cywilna osób objętych ubezpieczeniem za szkody na osobie lub w mieniu wyrządzone poszkodowanym w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej wskazanej w umowie ubezpieczenia, użytkowaniem mienia oraz wprowadzeniem produktu do obrotu (odpowiedzialność cywilna za produkt), w zakresie ryzyk określonych w umowie ubezpieczenia. Postanowienie § 8 ust. 1 określa szkody, jakich nie obejmowało ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej. W § 8 ust. 2 zostały wyszczególnione szkody wyłączone z zakresu ubezpieczenia - w pkt 1 wskazano

szkody w rzeczy wprowadzonej do obrotu, w przedmiocie wykonanej pracy albo usługi, w pkt 2 - pokrywane na podstawie gwarancji lub rękojmi za wady, w pkt 3 - których przyczyną była jawna wada rzeczy lub wykonanej pracy albo usługi, w związku z którą została obniżona jej cena, w pkt 4 - wyrządzone przez rzecz nieposiadającą ważnego atestu, certyfikatu, aprobaty technicznej, dopuszczającego ją do obrotu. Postanowienie § 9 przewidywało, że o ile zakres ochrony nie został rozszerzony poprzez włączenie do umowy ubezpieczenia indywidualnych klauzul, ubezpieczenie nie obejmuje również szkód na osobie wyrządzonych pracownikom (pkt 4), szkód wyrządzonych przez rzecz wprowadzoną do obrotu przed datą początku odpowiedzialności ubezpieczyciela (pkt 5), szkód powstałych po wykonaniu pracy lub usługi wynikłych z wadliwego wykonania (pkt 8). Poprzednie ogólne warunki ubezpieczeń obejmowały taki sam zakres wyłączeń, zmieniła się jedynie numeracja postanowień. Sąd Apelacyjny stwierdził, że wyłączenia wymienione w § 8 mają charakter bezwzględny, niepodlegający modyfikacji treścią polisy, a te z § 9 względny. Sposób sformułowania tych postanowień jest jasny, precyzyjny i nie budzi wątpliwości interpretacyjnych. Oznacza to, że mimo przyjęcia rozszerzenia objętego klauzulą 008 były wyłączone z ubezpieczenia szkody w samej wadliwej rzeczy. Żadna z klauzul nie stanowi modyfikacji wyłączenia z § 8 ust. 2 pkt 1 o.w.u. Klauzula 008 dotyczy rozszerzenia odpowiedzialności za szkody powstałe na skutek wykonania pracy, a nie za wprowadzenie rzeczy. Rozszerzenie odpowiedzialności ubezpieczyciela klauzulami 004 i 008 w sposób wyraźny nawiązuje do wyłączeń wskazanych w § 9 pkt 4 i 8 o.w.u. Sąd Apelacyjny zaznaczył, że istota czynu powódki, obejmująca jej odpowiedzialność także na podstawie art. 415 k.c. wskazuje, że szkoda w przedmiocie wprowadzonym do obrotu została objęta wyłączeniem z § 8 ust. 2 pkt 1 o.w.u., jak też nie dotyczy jej rozszerzenie odpowiedzialności pozwanej klauzulą 008.

Sąd Apelacyjny uznał, że odszkodowanie z tytułu utraconych przez B.H. korzyści w wysokości 50 025 zł było objęte odpowiedzialnością pozwanej, ponieważ stanowi szkodę wyrządzoną przez rzecz wprowadzoną do obrotu. Nie było podstaw do zastosowania franszyzy redukcyjnej w odniesieniu do tego odszkodowania. Franszyza wynikała z klauzuli 008, ale nie miała zastosowania do

tej szkody, bo dotyczy szkód wynikłych z wykonania pracy lub usługi, a nie wprowadzenia produktu do obrotu. Do zakresu odszkodowania należało zaliczyć odsetki za opóźnienie, zasądzone na rzecz poszkodowanego, które obejmowały za okres od 16 marca 2006 r. do 24 grudnia 2014 r. kwotę 55 041,89 zł. Ograniczenie odpowiedzialności ubezpieczyciela w tym względzie nie zostało przewidziane w ogólnych warunkach. Obowiązek pozwanej z tytułu kosztów określony został w § 26 ust. 2 pkt 2 o.w.u. jako niezbędne koszty obrony sądowej, a do tej kategorii nie należały poniesione przez powódkę opłaty sądowe.

Powódka zakwestionowała wyrok w części oddalającej powództwo o zapłatę kwoty 158 295,64 zł i w skardze kasacyjnej powołała obie podstawy przewidziane w art. 398³ § 1 k.p.c. Naruszenie prawa materialnego odniosła do błędnej wykładni art. 805 § 1 w związku z art. 65 § 2 k.c., z § 8 ust. 2 pkt 1 o.w.u. i klauzulą nr 008, art. 822 § 2 w związku z art. 65 § 2 k.c., § 8 ust. 2 pkt 1, § 9 pkt 8 o.w.u. i klauzulą nr 008, art. 361 § 1 i 2 w związku z art. 65 § 2 k.c., § 8 ust. 2 pkt 1 o.w.u. przez błędną wykładnię pojęć „szkoda” i „szkoda w rzeczy wprowadzonej do obrotu”. Naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy dotyczy art. 328 § 2 k.p.c., z uwagi na brak uzasadnienia wykładni § 8 ust. 2 pkt 1 o.w.u. Skarżąca domagała się uchylenia wyroku w zaskarżonej części i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, ewentualnie uchylenia wyroku w tej części i zasądzenia dodatkowo kwoty 158 295,64 zł wraz z odsetkami za opóźnienie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W sprawie miały zastosowanie przepisy kodeksu cywilnego regulujące umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej w pierwotnym brzmieniu, ponieważ zmiany wprowadzone ustawą z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz. U. Nr 124, poz. 1151) weszły w życie z dniem 1 stycznia 2004 r. Z kolei ustawa z dnia z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 82, poz. 557) obowiązuje od dnia 10 sierpnia 2008 r. i z jej art. 5 wynika, że do stosunków z umów zawartych przed dniem wejścia w życie ustawy stosuje się przepisy dotychczasowe. Ogólne warunki ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej z tytułu

prowadzenia działalności gospodarczej lub użytkowania mienia stanowiące integralną część umowy zawartej przez strony w dniu 17 października 2002 r. na okres od 10 października 2002 r. do 9 października 2003 r. (dalej: „o.w.u.”) dotyczą, zgodnie z § 5 ust. 2 odpowiedzialności cywilnej osób objętych ubezpieczeniem za szkody w czasie trwania odpowiedzialności ubezpieczyciela, bez względu na czas zgłoszenia roszczeń przez osoby poszkodowane.

Z zawartej w art. 805 § 1 k.c. ogólnej definicji umowy ubezpieczenia wynika, że przez umowę ubezpieczenia zakład ubezpieczeń zobowiązuje się spełnić określone świadczenie w razie zajścia przewidzianego w umowie wypadku, a ubezpieczający zobowiązuje się zapłacić składkę. Wypadek ubezpieczeniowy jest przyszłym zdarzeniem prawnym, możliwym do spełnienia; od jego nastąpienia uzależnione jest powstanie określonych skutków prawnych - obowiązku zapłaty odszkodowania lub innego świadczenia. Nie ma ustawowej definicji pojęcia „zdarzenie objęte ubezpieczeniem”, ponieważ podobnie, jak i „wypadek ubezpieczeniowy” podlega ono sprecyzowaniu w umowie stron. Dla właściwego określenia jakie zdarzenie zostało objęte ubezpieczeniem, konieczne jest dokonanie wykładni zawartej umowy, której integralną częścią są ogólne warunki ubezpieczenia, przy uwzględnieniu reguł określonych w art. 65 § 2 k.c. Art. 822 k.c., w brzmieniu mającym zastosowanie dla oceny roszczenia nie obejmował jednostek redakcyjnych, stanowił, że przez umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej zakład ubezpieczeń zobowiązuje się do zapłacenia określonego w umowie odszkodowania za szkody wyrządzone osobom trzecim, względem których odpowiedzialność za szkodę ponosi ubezpieczający albo osoba, na rzecz której zostaje zawarta umowa ubezpieczenia. Wobec tego, że ani przepisy kodeksu cywilnego, ani ustawy 22 maja 1990 r. o działalności ubezpieczeniowej (jedn. tekst Dz. U. z 1996 r., Nr 11, poz. 62 ze zm., dalej: „o.d.u.”) nie regulują szczegółowo całokształtu kwestii związanych z ubezpieczeniem w każdym z jego rodzajów, szczegółowe postanowienia dotyczące konkretnego ubezpieczenia regulowane są w ogólnych warunkach ubezpieczenia. Zgodnie z art. 6 ust. 1 i 2 u.d.u, ogólne warunki ubezpieczeń, z wyjątkiem ubezpieczeń obowiązkowych, oraz taryfy i wysokość stawek ubezpieczeniowych ustala zakład ubezpieczeń. Ogólne warunki ubezpieczenia określają w szczególności przedmiot i zakres

ubezpieczenia, sposób zawierania umowy ubezpieczenia, zakres i czas trwania odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń, prawa i obowiązki stron umowy, sposób ustalania wysokości szkody oraz wypłaty odszkodowań lub świadczeń. Stosownie do art. 7 ust. 1 u.d.u. umowa ubezpieczenia może regulować prawa i obowiązki stron w sposób odbiegający od ogólnych warunków ubezpieczenia. Ubezpieczający miał obowiązek sformułowania tych warunków w precyzyjny sposób. Stanowią one istotny element łączącego strony stosunku i podlegają wykładni według reguł przewidzianych w art. 65 § 2 k.c., jeżeli ich postanowienia nie są dokładne, a istotna ich treść może być różnie rozumiana. W odniesieniu do umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej „zdarzeniem objętym ubezpieczeniem” jest poniesiona przez ubezpieczonego odpowiedzialność cywilna za szkody na osobie lub w mieniu wyrządzone osobie trzeciej. Postanowienia ogólnych warunków, uściślają zakres praw i obowiązków jej stron. Nie mają normatywnego charakteru, wiążą jedynie strony umowy, a zatem błędne określenie znaczenia ich postanowień nie może być traktowane jako naruszenie prawa materialnego.

Każda umowa podlega wykładni sądowej, której celem jest ustalenie miarodajnego znaczenia czynności prawnej, koniecznego dla określenia praw i obowiązków jej stron. Proces interpretacji rozpoczyna się od wykładni językowej, a kończy z chwilą uzyskania, w wyniku zastosowania kolejnych reguł wykładni, rezultatu w postaci ustalenia rzeczywistego znaczenia prawnego umowy. Do elementarnych reguł prawidłowej wykładni należy uwzględnienie podstawowych kryteriów, ukształtowanych w praktyce w danej dziedzinie i respektowanie założenia racjonalności, a zatem czynników koniecznych do uzyskania rozsądnego rezultatu wykładni (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2007 r., II CSK 475/06, z dnia 9 lipca 2008 r., V CSK 65/08, z dnia 2 kwietnia 2014 r., IV CSK 420/13, niepublikowane).

W toku wykładni powinien być uwzględniony cel, dla którego umowa została zawarta, a także funkcja i natura zobowiązania. Celem umowy ubezpieczenia jest udzielenie ubezpieczonemu ochrony na wypadek zaistnienia określonego ryzyka, w zamian za zapłatę składki. Funkcją tej umowy jest zapewnienie ochrony ubezpieczonemu. Z tych względów za właściwe dla wykładni jej postanowień jest

przekonanie chronionego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 1997 r., III CKN 76/97, z dnia 2 września 1998 r., III CKN 605/97, z dnia 18 marca 2003 r., IV CKN 1858/00, z dnia 13 marca 2004 r., V CK 481/03, z dnia 8 grudnia 2005 r., II CK 305/05, uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 1998 r., II CKN 40/98 niepublikowane). Dyrektywy wykładni ustanowione w art. 65 § 2 k.c. przyznają pierwszeństwo zgodnemu zamiarowi stron i celowi umowy. Przy odtworzeniu zgodnego zamiaru stron należy uwzględniać wszystkie fakty dotyczące nie tylko etapu zawierania umowy, ale także jej realizacji, jeżeli umożliwiają one stwierdzenie, jak strony pojmowały znaczenie poszczególnych postanowień umownych. Cel umowy, jako kryterium wykładni umowy ubezpieczenia, nakazuje położenie nacisku na charakter ochronny tego stosunku prawnego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2014 r., I CSK 155/13, niepubl.). Podkreślenia wymaga także, że umowa ubezpieczenia należy do umów szczególnego zaufania, a jej postanowienia oraz postanowienia owu powinny być jasne, zrozumiałe i jednoznaczne, aby ubezpieczający przed jej zawarciem miał świadomość ryzyk, które nie są objęte ubezpieczeniem oraz przesłanek, które ograniczają lub wyłączają odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń. Nie można zaakceptować takiej wykładni postanowień owu, która usprawiedliwiałaby odmowę wypłaty w sytuacji, gdy ubezpieczający dopiero po zajściu zdarzenia dowiadyuje się, że nie było ono objęte ubezpieczeniem.

Trafnie zarzuciła skarżąca, że Sąd Apelacyjny nie dokonał wykładni umowy stron zgodnie z kryteriami wypracowanymi w orzecznictwie i piśmiennictwie prawniczym, które są właściwe dla odtworzenia zgodnego zamiaru stron i celu umowy. Rozstrzygnięcie zostało oparte na literalnym brzmieniu postanowień ogólnych warunków ubezpieczenia, których sformułowania Sąd Apelacyjny uznał za jasne, precyzyjne i nie budzące wątpliwości interpretacyjnych. W odniesieniu do odpowiedzialności powódki za szkody nabywcy pomostów, poprzestał na stwierdzeniu, że podstawą jej odpowiedzialności, z uwagi na istotę czynu niedozwolonego, był także art. 415 k.c. Stanowisko Sądu Apelacyjnego nie uwzględnia w miarodajnym zakresie podstawy odpowiedzialności powódki za skutki zniszczenia pomostu i jej wpływu na wykładnię oraz zastosowanie postanowień ogólnych warunków ubezpieczenia, jak też wspólnego zamiaru stron umowy i jej

celu. Z uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 23 grudnia 2014 r. wynika, że poszkodowany dokonał wyboru reżimu odpowiedzialności deliktowej. Działanie powódki obejmujące zaprojektowanie, wykonanie pomostów zostało uznane za sprzeczne z obowiązującym prawem, w tym normami technicznymi, a zatem było bezprawne. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (art. 449¹ do art. 449¹⁰ k.c.) stanowi samodzielny i odrębny rodzaj odpowiedzialności, wprowadzony z dniem 1 lipca 2000 r. ustawą z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (Dz. U. Nr 22, poz. 271). Nie były zgłaszane przez poszkodowanego roszczenia, których podstawą było wyrządzenie szkody przez produkt niebezpieczny. Podzielenie przez Sąd Apelacyjny stanowiska pozwanej, że zasądzone od powódki na rzecz B.H. odszkodowanie było związane z jej odpowiedzialnością za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny nie uwzględniało prawomocnie stwierdzonej podstawy odpowiedzialności powódki i rodzaju szkód w mieniu nabywcy pomostów, które zostały przez powódkę zaspokojone. Podkreślenia wymaga, że wyłączenie roszczeń wskazanych w art. 449⁷ § 1 k.c., w tym odszkodowania za uszkodzenie samego produktu było podyktowane możliwością dogodnego uzyskania przez poszkodowanego odszkodowania dotyczącego tych szkód w drodze innych reżimów odpowiedzialności, deliktowego albo kontraktowego, związanego z gwarancją lub rękojmią. Założenie, że szkoda obejmująca uszkodzenie samego produktu w ogóle nie podlega zaspokojeniu było nieuzasadnione.

Niezależnie od tego, brak w postanowieniach ogólnych warunków wskazania, że chodzi o odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny. Przyjęte w § 4 pkt 6 rozumienie wprowadzenia produktu do obrotu, a właściwie chwili dokonania tego, odbiega od wypracowanej na gruncie art. 449¹ k.c. Przewidziany w postanowieniu § 5 ust. 1 owu przedmiot ubezpieczenia wyszczególnia obok odpowiedzialności cywilnej za szkody w mieniu wyrządzone osobom trzecim w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej i użytkowaniem mienia, szkody związane z wprowadzeniem produktu do obrotu (odpowiedzialność cywilna za produkt) w zakresie ryzyk określonych w umowie ubezpieczenia. Stosownie do § 5 ust. 3 owu strony mogły wyłączyć

z ubezpieczenia odpowiedzialność cywilną za produkt, a także wyłączyć z zakresu ubezpieczenia odpowiedzialność cywilną za szkody w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej. Wyłączeniem zostały objęte szkody w rzeczy wprowadzonej do obrotu, przedmiocie pracy albo usługi wykonanej przez osoby objęte ubezpieczeniem (§ 8 ust. 2 pkt 1). Stosownie do § 9 pkt 8, o ile zakres ochrony nie został rozszerzony poprzez włączenie do umowy uzgodnionych w niej klauzul, ubezpieczenie nie obejmuje również szkód powstałych po wykonaniu pracy albo usługi wynikłych z ich wadliwego wykonania. Nie zostało jednak wyjaśnione, co należy rozumieć za "odpowiedzialność cywilną za produkt" i w jakiej relacji pozostaje ona z odpowiedzialnością z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej, objętą ubezpieczeniem. Wyłączenie z zakresu ubezpieczenia odpowiedzialności za oznaczone szkody, czy nawet ich części, przewidziane w ogólnych warunkach, wymagało dokładnego określenia wyodrębnienia, które było znane ubezpieczającemu się. Niejasności czy wątpliwości w rozumieniu postanowienia wyłączającego należy interpretować na korzyść ubezpieczającego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2003 r., IV CKN 1858/00).

W postanowieniach ogólnych warunków ubezpieczenia nie nadano zwrotom „wykonanie pracy lub usługi” swoistego znaczenia. Należało zatem przyjąć, że stanowią one czynności zwykle podejmowane przez ubezpieczoną w ramach prowadzonej przez nią działalności gospodarczej. Niewątpliwie z tymi czynnościami wiąże się zarówno przekazywanie rzeczy w posiadanie osobom trzecim w drodze różnych czynności prawnych, w tym zbywania rzeczy wytworzonych lub wykonanych w ramach usługi, najmu, dzierżawy albo sprzedaży prowadzonej przez ubezpieczoną. Dotyczy to również tych rzeczy, które w ogólnych warunkach ubezpieczenia zostały określone jako „wprowadzone do obrotu”, skoro za takie „wprowadzenie” uważane było przeniesienie posiadania rzeczy trwale lub na określony czas. Z postanowienia § 2 wynika, że indywidualny zakres ubezpieczenia, odbiegający od postanowień ogólnych warunków ubezpieczenia był ustalany w oparciu o klauzule wyszczególnione w tekście niniejszych ogólnych warunków ubezpieczenia.

Klauzulę nr 008 opatrzono tytułem „włączenie ryzyka wadliwego wykonania robót lub usług”. Zawierała ona zastrzeżenie, że nie zmienia pozostałych

postanowień umowy ubezpieczenia, jednak nie wskazywała, które postanowienia zostały zmienione. Do szkód w mieniu zaliczyła szkody powstałe po przekazaniu przedmiotu wykonanej pracy lub usługi w użytkowanie odbiorcy, wynikłe z wadliwego wykonania, niezależnie od źródła obowiązku odszkodowawczego (czyńny niedozwolone, niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania), bez dodatkowych zastrzeżeń. Interpretacja treści tej klauzuli, uwzględniająca jej szczególny charakter, nie daje podstaw do podzielenia stanowiska Sądu Apelacyjnego, że nie ma zastosowania do „rzeczy wprowadzonej do obrotu”. Prawo stron do indywidualnego ustalania zakresu ubezpieczenia nie zostało ograniczone niedopuszczalnością modyfikacji wyłączeń wyszczególnionych w postanowieniu § 8, skoro wskazuje na nią treść klauzuli włączającej do umowy ryzyko wadliwego wykonania robót i usług. Klauzula w punkcie pierwszym nie definiowała, ani nie wprowadzała ograniczenia co do rodzaju szkód i składników mienia objętych rozszerzeniem. Wskazywała, że chodziło o szkody powstałe po przekazaniu przedmiotu i wynikłe z wadliwego wykonania pracy lub usługi, niezależnie od źródła obowiązku odszkodowawczego. Brak w jej treści, jak i w postanowieniach ogólnych warunków wyjaśnienia znaczenia czynności „przekazania w użytkowanie”. Niezależnie od tego, czy chodziło o ograniczone prawo rzeczowe, czy też sens powszechnie przyjmowany jako korzystanie czy stosowanie, łączyło się z przeniesieniem posiadania. W odniesieniu do tej klauzuli także wymagane było ustalenie zgodnego zamiaru stron i celu porozumienia w przedmiocie przyjęcia rozszerzenia oraz jego relacji do postanowień warunków umowy. W punkcie drugim zostały wskazane szkody, których nie obejmuje rozszerzenie, odnosi się ono do szkód związanych z działalnością zawodową prowadzona przez osoby objęte ubezpieczeniem, w szczególności w zakresie projektowania budynków, budowli i oprogramowania komputerowego.

Powódka została zobowiązana wyrokiem Sądu Apelacyjnego do zapłaty odszkodowania w określonej wysokości, które wyrównywało stratę w mieniu poszkodowanego, jak i niezyskane przez niego korzyści. Umowa ubezpieczenia zawarta z pozwaną miała charakter gwarancyjno-ochronny, a celem jej było odzyskanie wypłaconych kwot, a zatem interpretacja samej umowy i postanowień ogólnych warunków ubezpieczenia wraz z przyjętymi klauzulami powinna

uwzględniać interes ubezpieczonej. Rozsądny rezultat wykładni umowy nie może prowadzić do pozbawienia ubezpieczonego do pozbawienia ochrony. Analizy takiej nie ma w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Zarzuty naruszenia art. 805 § 1 i art. 822 w związku z art. 65 § 2 k.c. w kontekście postanowień owu oraz przyjętej klauzuli nr 008 były uzasadnione.

Sąd Apelacyjny w [...] w wyroku z dnia 23 grudnia 2014 r. wartość uszkodzonych pomostów uznał za szkodę w mieniu poszkodowanego w postaci straty, rozumianej, zgodnie z art. 361 § 2 k.c., jako kompensata doznanego uszczerbku. Potraktowanie jej jako „szkody w rzeczy wprowadzonej do obrotu”, wskazanej w ogólnych warunkach ubezpieczenia, prowadziło do odmowy przejęcia przez pozwaną odpowiedzialności cywilnej za ten element odszkodowania zapłaconego poszkodowanemu. Sąd Apelacyjny, podzielając stanowisko pozwanej nie uwzględnił tego, że pomosty wytworzone przez powódkę zostały oddane w posiadanie B.H., na którego przeszło prawo własności do tych rzeczy po zawarciu umowy sprzedaży. Zniszczenie tych rzeczy nastąpiło w ramach prowadzonej przez nabywcę i właściciela działalności gospodarczej. Wartość jego mienia została obniżona o wartość zniszczonych pomostów. Pomiędzy niedochowaniem wymagań technicznych w procesie wytwarzania przez powódkę pomostów, a szkodą B.H. polegającą na ich zniszczeniu zachodzi adekwatny związek przyczynowy, w rozumieniu art. 361 § 1 k.c.

Zwrot „szkoda w rzeczy wprowadzonej do obrotu” nie został objęty ani pojęciem szkody zdefiniowanym w § 4 pkt 4, ani uregulowanym w art. 361 § 2 k.c. Powołanie się pozwanej na uprawnienie do wyłączenia z ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej za produkt przez objęcie ogólnymi warunkami ubezpieczenia postanowienia § 8 ust. 2 pkt 1 nie uwzględniało w miarodajnym zakresie rozszerzenia odpowiedzialności klauzulą nr 008 oraz celu przyjęcia tego rozszerzenia przez powódkę. Uzasadniony był zarzut naruszenia art. 361 § 1 i 2 k.c. związku z art. 65 § 2 k.c.

W orzecznictwie utrwaliło się stanowisko, że naruszenie art. 328 § 2 k.p.c., który powinien być powołany w związku z art. 391 § 1 k.p.c., skoro dotyczy orzeczenia sądu drugiej instancji, mogłoby mieć wpływ na wynik sprawy jedynie

wówczas, gdyby braki wymagań motywów i sposób ich sporządzenia uniemożliwiały przeprowadzenie kontroli kasacyjnej zaskarżonego orzeczenia. Zarzut ogólnikowej oceny umowy i postanowień ogólnych warunków ubezpieczenia był trafny, ale nie uniemożliwiło to przeprowadzenia analizy stanowiska Sądu Apelacyjnego, zaś kwestia jego prawidłowości nie należy do sfery przepisów postępowania.

Z tych względów na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzeczono jak w sentencji. W oparciu o art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c. rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego pozostawiono Sądowi Apelacyjnemu.